

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ՄԻԶՈՒԿԱՅԻՆ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ԱՄԲԻՈՆ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝

ՆՈՐ ԱՄԲԵՐԴԻ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԻ ՈՐՈՇՄԱՆ
ԳԻՏԱՍԱՐՔԵՐՈՒՄ ԳՐԱՆՑՎՈՂ ԴԵՊՔԵՐԻ ԴԱՍԵՐԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ:

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ՊՐՈՖ. Ա. Ա. ԶԻԼԻՆԳԱՐՅԱՆ
ՈՒՍԱՆՈՂ՝ ԱՀԱՐՈՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ 2008

Ներածություն

Տիեզերական մասնիկների էներգետիկ սպեկտրը և միջուկային բաղադրությունը տարածության մեջ և ժամանակի ընթացքում հաստատուն մեծություն չէ: Նախ և առաջ տիեզերական մասնիկների հատկությունները զգալիորեն փոխվում են աստղերին մոտենալիս և կախված նրանց դիրքից գալակտիկայում: Օրինակ արեգակին մոտենալիս գալակտիկական տիեզերական մասնիկների ինտենսիվությունը զգալիորեն ընկնում է: Տիեզերական մասնիկների ինտենսիվությունը ժամանակի ընթացքում զգալիորեն փոխվում է և տեղի են ունենում տարբեր տիպի ժամանակային վարիացաներ (փոփոխություններ)՝ էներգետիկ սպեկտրի և միջուկային բաղադրության:

Հայտնի է, որ միջմոլորակային տարածությունը լցված է իոնիզացված մասնիկների հոսքերով, որոնք անընդհատ ճառագայթվում են արեգակից, և որոնց էներգիաները 1keV կարգի են: Այդ մասնիկների արագությունները տատանվում են 300-1000(կմ/վ):

Առաջնային տիեզերական մասնիկները մինչ երկրի մակերևույթին հասնելը անցնում են օդի հաստ շերտով, որը համեմատական է գրեթե 15 միջուկային վազքի:

Առաջնային տիեզերական մասնիկները օդի ատոմների հետ բախվելով մթնոլորտում առաջացնում են հեղեղներ՝ ծնվում են նոր երկրորդային մասնիկներ: Երկրի բևեռներում երկրորդական մասնիկների գրանցման շեմային եներգիան

մոտավորապես 0,5Gv է, հասարակածում՝ 14Gv, իսկ Երևանում 7,1Gv:

Այս աշխատանքի ընդհանուր նպատակը հանդիսանում է Նոր-Ամբերդի բազմուղղված մյուոնային մոնիտորում (ՆԱԲՄՄ1) գրանցվող մասնիկների ըստ ուղղությունների՝ անկյունային բաշխվածության ուսումնասիրմամբ, ստուգել ՆԱԲՄՄ1-ի աշխատանքի ճշտությունը:

Գլուխ 1.Տիեզերական մասնիկների վարիացիաները

1.1 Տիեզերական մասնիկների վարիացիաների համառոտ դասակարգումը.

Տիեզերական մասնիկների վարիացիաները պայմանականորեն կարելի է բաժանել երկու խմբի՝ երկրային եվ ոչ երկրային: Դիտարկվող վարիացիաների բնույթը հասկանալու համար գրենք դիտարկվող տիեզերական մասնիկների ինտենսիվության արտահայտությունը այն տիրույթում, որտեղ գեոմագնիսական կոշտությունը R_c է: $R = p \cdot c / q$, որտեղ p -ն մասնիկի իմպուլսն է, q -ն՝ լիցքը, c -ն՝ լուսի արագությունը:

$$I(h_0) = \int_{R_c}^{\infty} D(R) m(R, h_0) dR \quad (1), \quad \text{որտեղ } I(h_0)\text{-ն}$$

տիեզերական մասնիկների ինտենսիվությունն է h_0 ճնշումով տեղամասում, $m(R, h_0)$ գրանցված մասնիկների քանակն է, որոնք առաջացել են սկզբնական միևնույն մասնիկից, որի կոշտությունը R է, իսկ $D(R)$ -ը ըստ կոշտության առաջնային տիեզերական ծառագայթման դիֆերենցիալ սպեկտրն է: (1)-ը ձևափոխելով ըստ $m(R, h_0)$ -ի, R -ի և $D(R)$ -ի և բաժանելով (1)-ի երկու մասերը $I(h_0)$ -ի (հարաբերական սխալը ստանալու համար) կստանանք՝

$$\frac{\delta I(h_0)}{I(h_0)} = \int_{R_c}^{\infty} \frac{\delta m(R, h_0)}{m(R, h_0)} W(R, h_0) dR - \delta R_c W(R_c, h_0) - \int_{R_c}^{\infty} \frac{\delta D(R)}{D(R)} W(R, h_0) \quad (2)$$

որտեղ $W(R, h_0) = \frac{m(R, h_0)D(R)}{I(h_0)}$ -ը կապի

գործակիցն է տիեզերական մասնիկների՝ առաջնային և երկրորդական կոմպոնենտների միջեվ:

Ստացված (2) արտահայտությունից երևում է, որ տիեզերական մասնիկների վարիացիաները պայմանավորված են ինտեգրալային պատիկության փոփոխությունով (առաջին անգամը (2) արտահայտությունում), շեմային գեոմագնիսական կոշտության փոփոխությունով (երկրորդ անգամը (2) արտահայտությունում) և առաջնային տիեզերական ճառագայթման սպեկտրի փոփոխությունով:

Երկրային վարիացիաներին վերաբերվում են երկու դասեր՝ մթնոլորտում կատարվող փոփոխություններ և երկրի մագնիսական դաշտում կատարվող փոփոխություններ:

Այդ վարիացիաների դասերի հետազոտությունը կարևոր է, հասկանալու համար այն բարդ պրոցեսները, որոնք ուղեկցվում են բարձր էներգիայով մասնիկի անցմանը երկրի մթնոլորտով, ինչպես նաև երկրի մագնիսոսֆերայում կատարվող պրոցեսները հասկանալու համար: Բացի այդ այդ դասերի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս հուսալի որոշել համապատասխան բաժինները դիտարկվող վարիացիաների, թե որոնց համար են պատասխանատու երկրային պատճառները:

Դա էլ իր հերթին թույլ է տալիս գտնելու տիեզերական մասնիկների ոչ երկրային վարիացիաները:

Եթե դիտարկվող տվյալներում բացառվի 1-ն և 2-րդ դասի վարիացիաները, ապա մնացած 3-րդ դասի վարիացիաները կապված կլինեն արդեն մթնոլորտի սահմանից դուրս՝ առաջնային վարիացիաներով: 3-րդ դասի վարիացիաներն էլ իրենց հերթին կարելի է բաժանել երեք ենթադասերի, որոնցից յուրաքանչյուրը մեծ հետաքրքրություն է առաջացնում միջմոլորակային միջավայրում էլեկտրամագնիսական պրոցեսների հատկությունները ուսումնասիրելիս:

Մեծ հետաքրքրություն են առաջացնում 3ա դասի վարիացիաները, որոնք վերաբերվում են գալակտիկայից արեգակնային համակարգ եկող տիեզերական մասնիկների մոդուլացիոն էֆեկտներին: Մոդուլացիոն էֆեկտները բնութագրում են էլեկտրամագնիսական փոփոխությունները միջմոլորակային՝ ինչպես երկրից հեռու, այնպես էլ երկրամերձ տիեզերական տարածությունում:

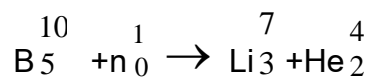
Յբ դասի վարիացիաները առանձնահատուկ են ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանց ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս ստանալ բացառապես կարևոր ինֆորմացիա արեգակի խորքերում կատարվող պրոցեսների մասին, այլ նաև, որ արեգակի վրա արագ մասնիկների առաջացումը մեծ վտանգ է ներկայացնում տիեզերական թռիչքների համար: Այդ վարիացիաների հետազոտությունը կարևոր նշանակություն ունի տիեզերական եղանակը կանխագուշակելու համար:

3գ դասի վարիացիաները կարևոր արժեք ունեն ոչ միայն գալակտիկայում մագնիսական դաշտերի կառուցվածքները և լարվածությունները գնահատելու համար, այլ նաև գալակտիկայում տարբեր էներգիաներով մասնիկների կյանքի տևողությունները որոշելու համար, որն էլ իր հերթին թույլ է տալիս ավելի ճշգրիտ գնահատել էներգիան, որը տալիս է աղբյուրը (հավանաբար գեր-նոր աստղերը) տիեզերական մասնիկներին:

ԳԼՈՒԽ 2. Նոր Ամբերդի տիեզերական եղանակի որոշման գիտասարքերի համառոտ նկարագրությունը

2.1 Նեյտրոնային մոնիտոր

Արդեն 50 տարի է ինչ նեյտրոնային մոնիտորը շարունակում է մնալ որպես ճշգրիտ, հուսալի և ամենատարածված սարքավորումը, տիեզերական մասնիկների նեյտրոնային կոմպոնենտի վարիացիաների գրանցման համար: Նեյտրոնները գրանցվում են համեմատական հաշվիչների օգնությամբ, որոնք լցված են BF_3 գազով, հագեցած B^{10} իզոտոպով, որի փոխազդեցությունը n -ի հետ բերում է հետևյալ ռեակցիային`

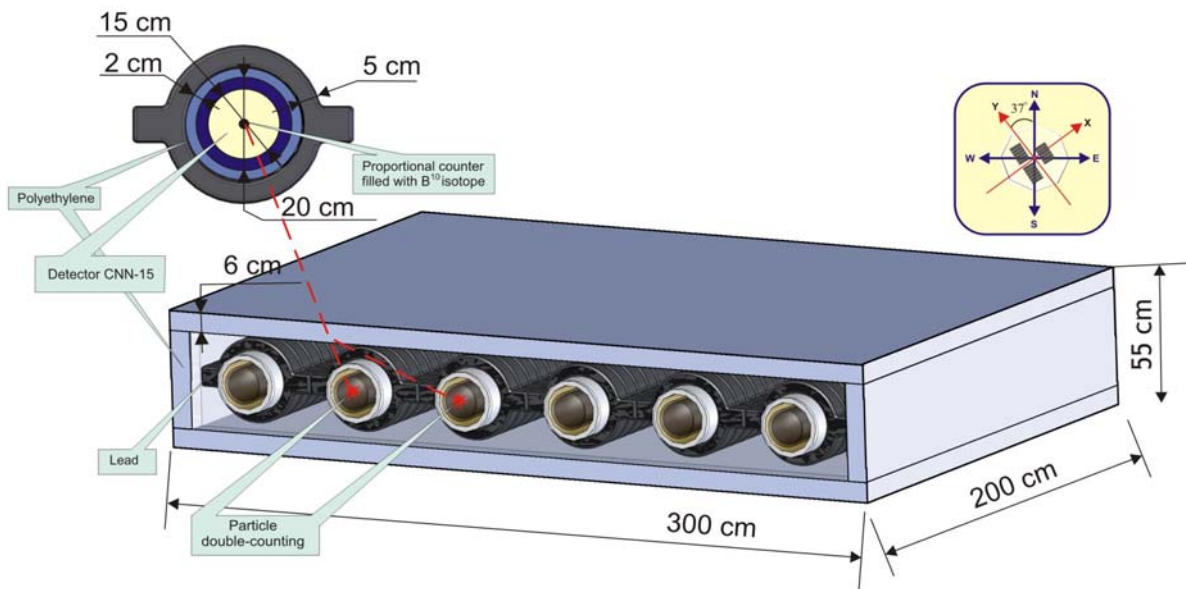
Այդ ռեակցիայի արդյունքում 2,5 Mev էներգիա է անջատվում, ընդ որում α մասնիկի բաժինը մոտավորապես կազմում է 1,6 Mev, իսկ մնացած 0,9 Mev-ը կազմում է Li միջուկի բաժինը: Կարևոր է նշել, որ յուրաքանչյուր գրանցման ակտի դեպքում ծախսվում է բորի իզոտոպի ընդամենը մեկ հատ միջուկ, ուստի այդ պատճառով գործնականում հաշվիչի օգտագործման ժամկետը անվերջ է: Քանի որ միջուկի կողմից նեյտրոնի կլանման կտրվացքը էներգիաների լայն տիրույթում հակադարց համեմատական է նեյտրոնի արագությանը, և մաքսիմումի է հասնում ջերմային նեյտրոնի համար, ուստի անհրաժեշտ է հաշվիչը պատել դանդաղեցուցիչով:

Նեյտրոնային մոնիտորում հաշվիչը տեղադրված է պոլիէթիլենային խողովակի մեջ, որի կողմի հաստությունը 2սմ է և որն օգտագործվում է որպես դանդաղեցուցիչ նեյտրոնների համար:

Որպեսզի նեյտրոնային հաշվիչը չարձագանքի դեդեկտորին մոտ շրջակա միջավայրում արագ մասնիկների ձևավորված փոփոխություններին, ինչպես նաև հաշվիչի էֆեկտիվությունը մեծացնելու համար օգտագործվում է նեյտրոնի լոկալ գեներացիայի (առաջացման) մեթոդը:

Մեթոդի էությունը կայանում է նրանում, որ հաշվիչը շրջապատում են բարձր ատոմային համար ունեցող նյութով: Այդ դեպքում գրանցվող նեյտրոնները առաջանում են ոչ թե օդի կամ շրջապատող իրերի մեջ այլ առաջանում են հաշվիչը շրջապատած նյութում՝ միջուկային տրոհումների արդյունքում: Նեյտրոնների գեներացիան (առաջացումը) աճում է նյութի ատոմական զանգվածի աճման հետ միասին: Օրինակ՝ կապարում նեյտրոնների բազմացման գործակցի հարաբերությունը գրաֆիտում բազմացման գործակցին մոտավորապես հավասար է 8:1 : Այդ պատճառով, որպես նեյտրոնների մակածիչ օգտագործելով բարձր ատոմային համար ունեցող նյութ՝ գործնականում 0-ի է մոտենում մթնոլորտում ձևավորված և դանդաղած նեյտրոնների գրանցումը: Նեյտրոնների լոկալ գեներացիայի մեթոդով աշխատող գրանցիչը ստացել է նեյտրոնային մոնիտոր անվանումը, որի ընդհանուր տեսքը պատկերված է (նկ.2.1)-ում: 6-ական հաշվիչները տեղադրված են 8սմ հաստությամբ պոլիէթիլենային կաղապարի մեջ, մթնոլորտում և շրջապատող առարկաներում դանդաղած նեյտրոնների հոսքը փոքրացնելու համար:

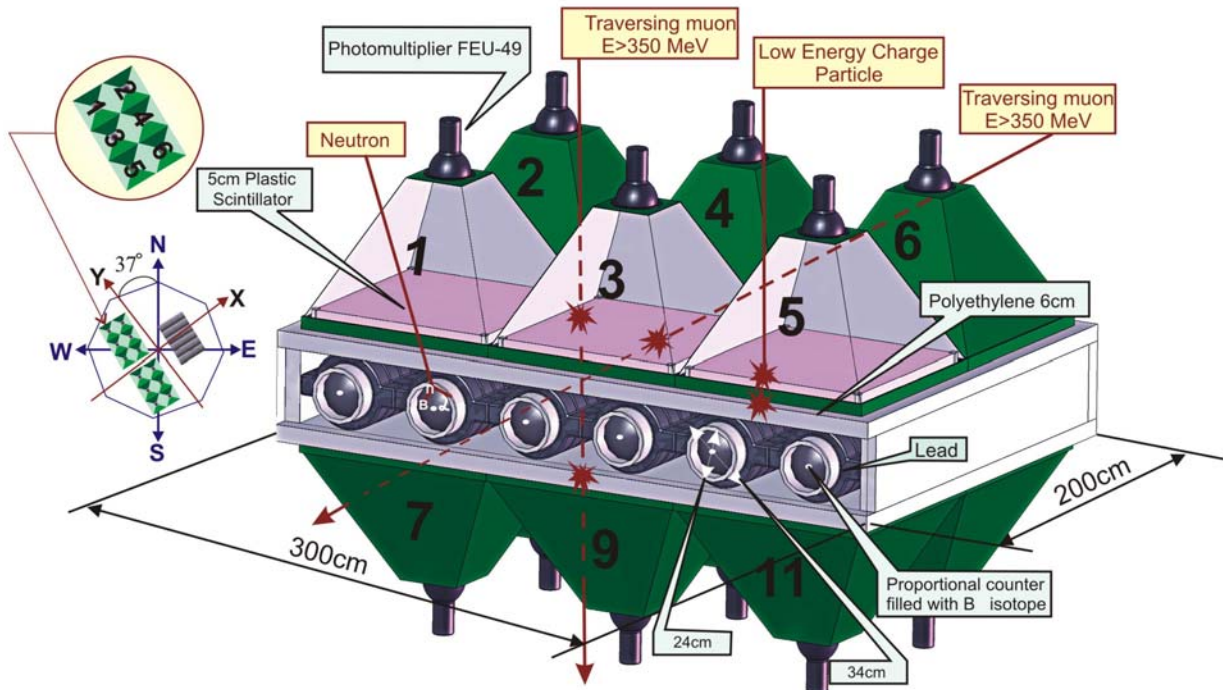
Նեյտրոնային հաշվիչները BF_3 տեղադրված են 2սմ կողային հաստությամբ պոլիէթիլենային խողովակի մեջ, նեյտրոններին մինչև ջերմային էներգիայի դանդաղեցնելու համար, որոնք էլ իրենց հերթին տեղադրված են 5սմ կողային հաստությամբ կապարե խողովակների մեջ, նեյտրոնների լուրջ գեներացիայի համար:

Նկ.2.1 Նոր Ամբերդի նեյտրոնային մոնիտոր

2.2 Բազմուղղված մյուոնային մոնիտոր

Նոր-Ամբերդի բազմուղղված մյուոնային մոնիտորի ընդհանուր տեսքը պատկերված (նկ.2.2)-ում:

Նկ.2.2 Նոր-Ամբերդի բազմուղղված մյուոնային մոնիտոր

ՆԱԲՄՄ-ն բաղկացած է պլաստիկ սինցիլյատորների երկու շերտից, որոնք տեղադրված են Նոր-Ամբերդի նեյտրոնային մոնիտորի (ՆԱՆՄ) 6-ական վերին և 6-ական էլ ստորին մասերում, որոնց միջև հեռավորությունը մոտավորապես 1մ է:

Պլաստիկ սինտիլյատորներից յուրաքանչյուրի հաստությունը՝ 5սմ է և զբաղեցնում է 0.81մ^2 մակերես: Մոնիտորի ստորին մասում մյուոնների զբանցման շեմային էներգիան մոտավորապես 250 meV է:

Տվյալների հավաքման համակարգը համընկման սկզբունքով հնարավորություն է տալիս դիտարկելու նաև այն մյուսներին վորոնք գալիս են տարբեր ուղղություններից: Բոլոր հնարավոր դեպքերը որոնք հնարավորություն է տալիս դիտարկելու ՆԱԲՄՄ-ն հետևյալն են՝

1. ՆԱԲՄՄ-ի 12 կանալների 1ր-ոց հաշիվը:
2. Բոլոր հնարավոր համընկնումների հաշիվը՝ 6-ական վերին և 6-ական էլ ստորին դետեկտորների համար, դրանք 36 են, ընդհամենը 15 ուղղություն:
3. Հատուկ համընկնումնորի հաշիվը, որոնք իրենցից ներկայացնում են հետևյալը՝
  - 3.1. վերևում շատ - ներքևում 0 (երբ կա ազդանշան վերևի 2 և ավելի դետեկտորներում , իսկ ներքևում չկա)
  - 3.2. վերևում 0 – ներքևում շատ (երբ վերևում չկա ազդանշան, իսկ ներքևում կա 2 և ավելի դետեկտորներում)
  - 3.3. վերևում 1 – ներքևում 0 (երբ վերևում կա 1 ազդանշան, իսկ ներքևում չկա)
  - 3.4. վերևում 0 -ներքևում 1 (երբ վերևում չկա, իսկ ներքևում կա 1 ազդանշան)
  - 3.5. վերևում շատ – ներքևում 1 (երբ կա ազդանշան վերևի 2 և ավելի դետեկտորներում , իսկ ներքևում կա 1)
  - 3.6. վերևում 1 - ներքևում շատ (երբ վերևում կա 1 ազդանշան, իսկ ներքևում կա 2 և ավելի դետեկտորներում)
  - 3.7 վերևում շատ – ներքևում շատ (երբ կա ազդանշան և վերևի և ներքևի 2 և ավելի դետեկտորներում)

4 Յուրաքանչյուր բուլեի համար 5 վրկ.-ոց դիսպերսիա

5. Յուրաքանչյուր բուլեի համար 5 վրկ.-ոց տվյալներով հաշված 12x12 կորիլացիոն մատրիցա ՆԱԲՄՄ-ի կանալների համար

Գլուխ 3. Տվյալների մշակումը

Այս աշխատանքում օգտագործվել է 2008թ.-ի հունվարի 25-ին գրանցված տվյալները: Ներկայումս անընդմեջ աշխատող ՆԱԲՄՄ1-ի տվյալները նախնական մշակման ենթարկվելով, որոշակի պարբերությամբ, անընդհատ հավաքվում են տվյալների բազայում, որի ինտերնետային հասցեն է՝ <http://crdlx5.yerphi.am>: Աշխատանքի վերջնական արդյունքը ստանալու համար օգտագործվել են DVIN5, ROOT և GEANT3 ծրագրերը:

DVIN5 ծրագրի օգնությամբ, որով կատարվել է աշխատանքի առաջին փուլը, տվյալների բազայից ընտրելով 2008թ. հունվարի 25-ին Նոր Ամբերդի բազմուղղված մյուոնային մոնիտորում գրանցված տվյալները, ստացել ենք նշված օրվա համար գրանցումների min, max, միջին և միջին քառակուսային շեղման արժեքները, հարաբերական սխալը և առանձնացրել ըստ ուղղությունների 36 դեպքերը (տես աղուսյակ 3.1-3.3):

Աղյուսակ 3.1 ՆԱԲՄՄ1-ի դետեկտորների գրանցումները 2008թ.-ի

հունվարի 25-ին

ԴԵՏԵԿՏՈՐ	ՄԻՋԻՆ ԱՐԺԵՔ	ՄԻՋԻՆ ք. Շ. Օ	ԳՈՒՄԱՐ	ՄԽԱԼ (%)
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 1	14660	118		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 2	14667	120		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 3	15409	121	95406	±0.3%
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 4	16665	130		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 5	17480	147		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 6	16526	125		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 7	9327	100		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 8	10554	103		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 9	9143	92	57313	±0.4%
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 10	8581	97		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 11	9250	106		
ԴԵՏԵԿՏՈՐ 12	10459	99		

Աղյուսակ 3.2 ՆԱԲՄՄ1-ի դետեկտորների 2008թ.-ի հունվարի 25-ի գրանցումները ըստ տարբեր ուղղությունների (φ ազիմուտային և θ զենիթային անկյունների)

ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆ		ՄԻՋԻՆ ԱՐԺԵՔ	ՄԻՋԻՆ ք. Շ. σ	ԳՈՒՄԱՐ	ՄԽԱԼ (%)
ՈՒՂՂԱՀԱՅԱՑ	[1-7]	2459	52	15509	±0.8%
	[2-8]	2621	53		
	[3-9]	2641	51		
	[4-10]	2313	49		
	[5-11]	2693	53		
	[6-12]	2782	49		
φ=53°±28° E θ=37°±13°	[1-8]	504	24	1538	±2.5%
	[3-10]	494	22		
φ=233°±28° E θ=37°±13°	[5-12]	539	22	3070	±1.8%
	[2-7]	955	29		
	[4-9]	1112	36		
	[6-11]	1003	32		
φ=323°±30° E θ=37°±13°	[3-7]	751	29	3092	±1.7%
	[4-8]	833	28		
	[5-9]	753	27		
	[6-10]	755	28		
φ=143°±30° E θ=37°±13°	[1-9]	689	27	2694	±1.9%
	[2-10]	583	25		
	[3-11]	724	26		
	[4-12]	699	26		
φ=98°±25° E θ=49°±11°	[1-10]	155	12	349	±5.3%
	[3-12]	194	14		
φ=278°±18° E θ=49°±10°	[4-7]	357	18	699	±3.7%
	[6-9]	341	19		
φ=188°±18° E θ=49°±10°	[2-9]	321	19	647	±3.9%
	[4-11]	326	18		
φ=8°±25° E θ=49°±11°	[3-8]	219	14	420	±4.9%
	[5-10]	201	14		
φ=143°±13° E θ=61°±6°	[1-11]	49	6	101	±10%
	[2-12]	52	7		
φ=323°±13° E θ=61°±6°	[5-7]	53	7	115	±9.3%
	[6-8]	61	7		
φ=116°±12° E θ=64°±6°	[1-12]	28	6	27.7	±19%
φ=296°±12° E θ=64°±6°	[6-7]	34	6	33.2	±17.3%
φ=170°±12° E θ=64°±6°	[2-11]	34	6	33.9	±17.2%
φ=350°±12° E θ=64°±6°	[5-8]	32	5	31.9	±17.7%

ՆԱԲՄՄ1-ի երկրաչափական չափերից ելնելով՝ θ զենիթային և φ ազիմուտային անկյունների համար ստացվում են հետևյալ 5 անկյունային տիրույթները՝ տես աղույակ 3.3:

Աղույակ 3.3

θ զենիթային անկյունների տիրույթներ.	θ միջին անկյուն
$\theta=0^{\circ} \pm 24^{\circ}$	12°
$\theta=37^{\circ} \pm 13^{\circ}$	37°
$\theta=49^{\circ} \pm 10^{\circ}$	44°
$\theta=61^{\circ} \pm 6^{\circ}$	61°
$\theta=64^{\circ} \pm 6^{\circ}$	64°

Սահմանափակ և հավասար ժամանակահատվածներում գրանցված մասնիկները ենթարկվում են Պուասոնի բաշխմանը: Պուասոնի բաշխման մեջ N գրանցումների համար հարաբերական սխալը որոշվում է $\pm 1/\sqrt{N}$ -ով, հարաբերական սխալը մեզ պետք է գրաֆիկը կառուցելու համար:

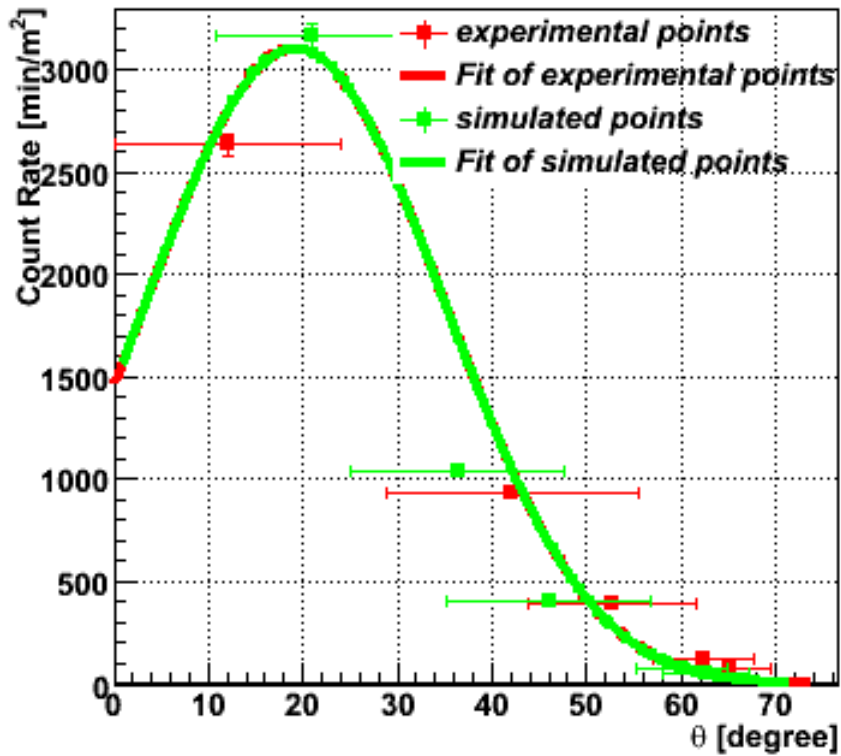
Ստացվեց, որ որոշակի անկյունային տիրույթում գրանցվում են որոշակի քանակությամբ դեպքեր: Այդ դեպքերից ամեն մեկը ունի իր min,max և միջին արժեքները (մենք գործ ենք ունենալու միայն միջին արժեքների հետ):

Հաշվարկներում վերցվել են յուրաքանչյուր խմբի մեջ մտնող դեպքերի միջինների միջին արժեքները: Իսկ անկյունային տիրույթների համար վերցնում ենք անկյունների միջին արժեքները: Արդյունքում ստացվում է 5-ական կետ մասնիկների միջին արժեքների համար և 5-ական կետ էլ համապատասխան անկյունների միջինների համար (տես աղուսյակ 3.4):

Աղուսյակ 3.4

Պ զենիթային անկյունների տիրույթներ.	Պ միջին անկյուններ	Մասնիկների գրանցումների միջին թիվը	Մխալ (%)
$\theta=0^{\circ}\pm 24^{\circ}$	12°	15509	± 0.8
$\theta=37^{\circ}\pm 13^{\circ}$	37°	4099	± 1.5
$\theta=49^{\circ}\pm 10^{\circ}$	44°	529	± 4.3
$\theta=61^{\circ}\pm 6^{\circ}$	61°	108	± 9.7
$\theta=64^{\circ}\pm 6^{\circ}$	64°	32	± 17.6

Root ծրագրով ստացված կետերի համար կառուցվել է գրաֆիկը, որը պատկերված է նկ.3.1-ում՝

նկ.3.1

Նման ձևով ստացված արդյունքների հավաստիացման մեջ համոզվելու համար ստացված արդյունքները համեմատենք Մոնտե-Կառլո մեթոդով ստացված արդյունքների հետ:

Մոնտե-Կառլո մեթոդի արդյունքների ստացումը կատարվել է GEANT3 ծրագրի օգնությամբ, որի գրաֆիկը նույնպես բերված են նկ.3.1-ում

Եզրակացություն

Փորձնական և Մոնտե-Կառլո մեթոդով ստացված արդյունքների համեմատությունից երևում է, որ տեսական և փորձնական ճանապարհներով ստացված տվյալները լավ համընկնում է իրար հետ, ըստ որի կարող ենք պնդել, որ նոր էլեկտրոնիկայով աշխատող Նոր-Ամբերդի բազմուղղված մյուլտնային մոնիտորի տված արդյունքները ճիշտ են և գրանցող սարքավորումը ծիշտ է աշխատում: